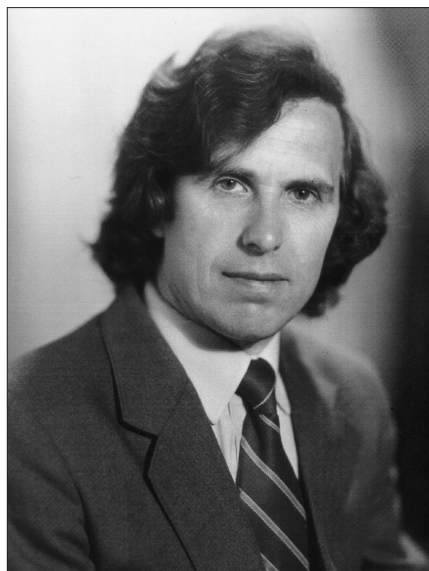

DUMITRU C. GRAMA LA 70 DE ANI

Născut într-un sat de codru – Râșcova, jud. Orhei, la 26 octombrie 1943, Dumitru C. Grama se trage din viță de agricultori gospodari, fiind mezinul (din cei 8 copii) în familia Anei și a lui Constantin Grama. Condițiile deloc ușoare din timpul războiului (cînd întregul sat a fost ridicat și evacuat în luna mai 1944 de pe linia frontului, mergînd pe jos, în arșiță și ploi, spre locul de destinație temporară Durlești, în timpul unei ploi cu grindină a răcit și viața i-a fost chiar de la început sub un radical – cel al supraviețuirii) și de după acea conflagrație mondială, cu foamete organizată, cu înscriere „benevolă” în colhoz pentru părinții săi etc. au lăsat urme dureroase și de neșters în memorie.

Acasă a crescut într-o atmosferă evlavioasă, unde domnea respectul pentru cei vîrstnici și pentru semeni. Din copilărie Dumitru a manifestat o mare dragoste pentru carte, pentru cuvîntul tipărit, pentru cunoștințe, îndeosebi pentru istorie, matematici, geografie și literatură, drept exemplu servindu-i unchiul Isidor (în monahism – Ipolit), absolvent al școlii de la Mănăstirea Curchi și al Seminarului Teologic de la Mănăstirea Secu. Și cum fiecare om în viața sa traversează diverse întîmplări și evenimente, unele frumoase și fericite, altele triste și dramatice, de astfel de circumstanțe n-a fost ocolit nici omagiatul nostru.

Școala de șapte ani a absolvit-o în 1958 în satul natal, după care și-a continuat studiile la școala medie din Peresecina, Orhei, pe care a absolvit-o în 1961. Deși dorea să urmeze o facultate – fie cea de drept, fie cea de inginer radiomecanic, – totuși situația materială precară a familiei de colhoznici l-a determinat „să accepte” o foaie comsomolistă în Kazahstan, la pămînturile de țelină. Acolo a urmat școala profesională polyvalentă din Kurgaldjino, reg. Țelinograd (în prezent – Astana), după care a lucrat mecanizator în sovhozul „Arșatî”.

În decembrie 1962, în legătură cu decesul părintelui, a revenit acasă, unde pînă în august 1963 a lucrat în satul natal. Dorința de a învăța nu l-a părăsit nici pentru o clipă și în august 1967 a susținut cu succes examenele de admitere la Facultatea de Drept a USM. În timpul studiilor a fost un student foarte activ, inventiv, a manifestat interes pentru investigațiile științifice, participînd, împreună cu alți colegi, în cercurile științifice studentești. După finisarea studiilor universitare în 1972, dintre opțiunile existente de angajare în cîmpul muncii a ales Academia de Științe, mai concret – Secția de Filosofie, Sociologie și Drept, unde i s-a propus să

investigheze tema „Evoluția statutului juridic al Basarabiei în perioada autonomiei administrativ-teritoriale (1812-1828)”.

În calitate de laborant superior, s-a inclus cu ardoare în cercetarea temei menționate. Din cauza că în acel timp în URSS în vogă erau complexe agro-industriale, a fost impus (în 1974) să investigheze o temă nouă – „Reglementarea juridică a construcțiilor capitale în complexe agro-industriale”.

Deși cu sarcina pusă pe tapet s-a isprăvit și investigația a văzut lumina tiparului într-o monografie colectivă din 1978, totuși acela a fost un timp pierdut din viață, consideră savantul, deoarece acele complexe erau ineficiente din start, din cauza organizării lor pe principii voluntariste, nefondate științifice.

Caracterul său puternic și marea dorință de a face știință l-au ajutat să treacă peste toate șicanele presiunilor psihologice devastatoare la care era supus de către unele persoane cu posturi înalte, bine văzuți la curte. Dorința de a scrie, de a cerceta l-a salvat și l-a îndrumat pe un drum drept.

Începînd cu 1972, pe baze obștești, a elaborat un program de studiere și de promovare a cunoștințelor juridice în sistemul învățămîntului politic comsomolist, fiind ulterior conducător al seminarului propagandiștilor acelor cercuri din r-nul Lenin al capitalei. Din 1973 a fost membru al consiliului metodologic al CC al comsomolului, fiind responsabil de promovarea cunoștințelor juridice în rîndul tineretului din republică (1973-1980). În 1978-1980, împreună cu E. Martîncik, dr. în drept, a cercetat problema statutului juridic al populației, publicînd în 1981, la Editura „Cartea Moldovenească”, volumul *Statutul constituțional al persoanei*. De rînd cu tema menționată, a investigat și respectiv a publicat o serie de articole, atît individual, cît și împreună cu colegul său E. Martîncik, despre educația juridică a populației.

Tot în acei ani a făcut cîteva demersuri către conducerea instituției unde activa de a i se introduce în planul individual de cercetare probleme ale istoriei statului și dreptului Moldovei, dar abia în 1979, cu susținerea colegială a prof. Alexandru Babii, a obținut posibilitatea de a efectua cercetări în domeniul istoriei gîndirii politico-juridice din Moldova. În 1983, la Editura „Știința” vede lumina tiparului monografia *Общественно-политические и правовые воззрения Андронакия Донича* sub redacția lui A. I. Babii.

În baza cercetărilor operei pravilistului, a materialelor de arhivă, a surselor istorico-juridice, a evidențiat aportul lui Andronache Donici la sistematizarea și codificarea izvoarelor dreptului Moldovei, în baza cărora el a elaborat codul de legi „Adunare cuprinzătoare în scurt din cărțile împărăteștilor pravile...”, care s-a utilizat în instanțele judecătorești din Principatul Moldova din 1805 pînă în 1833, iar în Basarabia – pînă în 1928!

Peste trei ani tînărul cercetător Dumitru C. Grama editează, de asemenea la Editura „Știința”, monografia *Политико-правовые воззрения Константина Негруцци*, avîndu-l în calitate de redactor științific pe doctorul în filosofie A. I. Babii. Lucrînd cu acribie la această temă, ca și la monografia precedentă, a dezvăluit pentru cititor aspecte noi din activitatea lui C. Negruzzi, care a fost nu numai scriitor, cum știe fiecare din școală, ci și a deținut funcții de demnitate

---

publică în Principatul Moldova: deputat în Adunarea Obicinuită a Moldovei și Secretar al Comisiei de verificare a actelor legislative ale Moldovei promulgate de domnitor, director al Departamentului lucrărilor publice, ministru al Finanțelor, membru al Divanului, comisar al Principatului Moldova la revenirea Basarabiei de Sud-Vest în componența Moldovei la 1857. Volumul semnat de C. Negruzzi *Elemente de dreptul politic* i-a permis cercetătorului D.C.Grama să evidențieze contribuția gânditorului român la dezvoltarea doctrinelor: dreptului natural, contractului social, separării puterilor în stat și a suveranității Țării Moldovei.

În perioada de emancipare națională, Dumitru C. Grama a publicat articole și studii în care se argumenta necesitatea proclamării limbii moldovenești în calitate de limbă de stat, de asemenea în baza principiilor științifico-juridice a combătut nelegiti mitatea tendințelor de creare a unor republici pentru urmașii migranților în teritoriul republicii noastre, expunând aceste argumente atât în calitate de membru al Comisiei de Experti a Sovietului Suprem al RSSM din toamna lui 1989, dar și ca expert pe baze obștești în ședințele Comisiilor Parlamentului RSSM din sesiunea de vară a anului 1990 pe problemele creării unor republici autonome. Când în republică s-au acutizat confruntările vizavi de denumirea corectă a limbii noastre, cercetătorul a participat la Conferința „Limba română este numele corect al limbii noastre” din 20-21 iulie 1995, organizată sub auspiciile Parlamentului cu participarea Președintelui republicii Mircea Snegur, cu comunicarea „Denumirea limbii locuitorilor din Moldova în lumina documentelor istorice și a legităților general-umane”, pe care a publicat-o ulterior în „Revista de lingvistică și știință literară” (nr.5 din același an). În comunicare, pe lângă alte detalii, se argumenta ferm că deja la 1646, prin Codul de legi al lui Vasile Lupu, limba română era limba oficială a legislației și a justiției în Principatul Moldova.

În pofida obstacolelor puse la cale de către așa-ziii binevoitori, D. C. Grama a reușit să susțină cu brio teza de doctorat în drept „Tendințele evoluției doctrinelor juridice în Moldova (1774-1859)” la Universitatea din București, avându-l în calitate de conducător științific pe dr. prof. Nicolae Popa, președinte al Curții Constituționale a României. La propunerea dr., conf. univ. Mihai Eremia, teza a fost editată în calitate de monografie la București, la Editura „Actami”, în anul 2000.

Două teme actuale, cercetate de D. C. Grama în cadrul Institutului de Filosofie, Sociologie și Drept: „Evoluția unor principii ale doctrinei statului de drept în viziunea gânditorilor Moldovei (în secolele XV-XIX)”, publicată în volumul I al monografiei colective *Probleme ale edificării statului de drept în Republica Moldova* (Chișinău, 2003, p.57-154), și „Evoluția suveranității Republicii Moldova la etapa edificării statului de drept”, publicată în 2006 în volumul II al monografiei cu același titlu amintit mai sus (p. 195-278), scot în evidență aria preocupărilor științifice ale savantului pe segmentul din primul deceniu al sec. XXI.

Continuă recent investigarea câtorva teme: evoluția suveranității de stat în perioada de preaderare a țării noastre la Uniunea Europeană; dezvoltarea relațiilor interetnice; contribuția lui Dimitrie Cantemir vizavi de dezvoltarea statalității și

---

dreptului pe teritoriul Moldovei; participarea basarabenilor la Unirea Moldovei cu Valahia și constituirea statului național România.

Doctorul Dumitru C. Grama a participat la numeroase simpozioane, seminare și congrese științifice naționale și internaționale: la Lvov, Iași, Chișinău, Lenin-grad, Novosibirsk, Tecuci, București etc. Rezultatele sale științifice sunt reflectate în 165 de lucrări științifice, inclusiv 8 monografii, 3 suporturi didactice și 3 broșuri. A fost membru în colegiile de redacție ale unor publicații științifice, iar în prezent este membru al colegiului de redacție la „Revista de Studii și Cercetări Juridice”.

Pe parcursul anilor a colaborat, în calitate de cadru didactic, cu ULIM (1996-1998, 2005-prezent) sau în calitate de cadru didactic asociat – cu Academia Internațională de Drept Economic (1998-2003), Universitatea Real-Umanistică din Cahul (1998-2004), USMA FORM (2003-2005), Colegiul „Socrate” (1997-1999), manifestînd un talent pedagogic deosebit, care i-a adus stima binemeritată a colegilor și a studenților, prin programe formative racordate la realitatea pe care o parcurgem.

Sub conducerea Domniei Sale au susținut teze în drept 3 persoane. Alte 3 se află la etapa de finisare a investigațiilor. De mai mulți ani s-a manifestat ca membru al Seminarului științific de profil la specialitatea 12.00.01 și la specialitatea 12.00.02. A exercitat funcția de membru în multiple consilii științifice de susținere a tezelor de doctor în drept la specialitățile 12.00.01 și 12.00.02. Este membru al Comisiei de Experți a Consiliului Național de Acreditare și Atesatre la Specialitatea 12.00.01 – Teoria generală a dreptului; istoria statului și dreptului; istoria doctrinelor politice și de drept.

Model de inteligență și de dăruire profesiei alese, dr. Dumitru C. Grama pentru merite deosebite în cercetare a fost onorat cu Medalia ULIM și cu Medalia USM (2013), rămînînd și în continuare un fidel slujitor activ al științei și un pedagog de excepție.

Valeriu CUȘNIR, *doctor habilitat în drept*,
Victor JUC, *doctor habilitat în politologie*,
Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM